

# YURT DIŞINDA ÇALIŞAN VEYA BULUNANLAR İLE GÖÇMENLERİN SOSYAL GÜVENLİĞİ

## SOCIAL SECURITY OF CITIZENS WHO RESIDING OR WORKING ABROAD AND EMIGRANTS

Recep LEVENT\*

**Özet:** Yurt dışında çalışan/bulunan Türk vatandaşları, çalışma/bulunma sürelerinin sonunda Türkiye'ye dönmekte, dönüş sonrasında yurt dışındaki çalışma süreleriyle Türkiye'deki çalışmalarını birleŐtirerek, ya da Türkiye'de hiç çalışması olmayanların da yurt dışındaki çalışma/buldukları süreleri borçlanarak Türkiye'de ikinci bir emeklilik hakkı elde etmek istemektedirler.

Borçlanma yapmak için borçlanma süresinde ve borçlanma tarihinde Türk vatandaşı olma Şartı aranmakla birlikte, buldukları ülkeden göçe/zorunlu göçe tabi tutulan ve çalışma veya buldukları süreler içerisinde Türk vatandaşı olmayan soydaşlarımızdan, sadece Bulgaristan'dan zorunlu göe tabi tutulanlara borçlanma hakkı tanınmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** “Yurt Dışında alıŐan/Bulunan Vatandaşların Sosyal Güvenliği”, “Borçlanma” ve “Bulgaristan'dan Zorunlu Göe Tabi Tutulanlar”

**Abstract:** When Turkish citizens residing or working abroad return to Turkey at the end of their working time, their periods of work abroad can be combined with periods of work performed in Turkey or people who have no working days at all in Turkey can apply to get into debt for working days abroad. By doing so they are entitled to get a second pension in Turkey.

In order to apply to get into debt, it is required to be a Turkish citizen both during the working periods and on the date of application. However, our cognates from only Bulgaria who are subjected to migration/forced migration from their country and who do not have Turkish citizenship while residing or working in Bulgaria, are entitled to make crediting.

**Keywords:** “Social Security Of Citizens Who Residing Or Working Abroad”, Crediting (For The Services Abroad) “People Who Forced Migration From Bulgaria”

## 1-GİRİŞ

Birçok vatandaşımız yurt dışında çalışmakta ve çalışma süresinin tamamlanması sonucunda Türkiye'ye dönmektedirler.

Yurt dışında çalıştıkları/buldukları süreler için buldukları ülkenin mevzuatına göre emeklilik hakkını elde etmelerinin yanı sıra, özellikle Türkiye'ye döndüklerinde yapılan sosyal güvenlik sözleşmeleri veya borçlanma yapmak suretiyle ikinci bir emeklilik hakkı elde etmektedirler.

23 ülkeyle yapılan sosyal güvenlik sözleşmeleri gereğince ya çalışmalar birleştirilmekte ya da sözleşmeli veya sözleşmesiz ülkelerdeki çalışmalar borçlanılabilmektedir.

Borçlanmada; hem yurt dışında çalışılan/bulunulan süre içerisinde hem de borçlanma tarihinde Türk vatandaşı olma şartı aranmaktadır. Bu şart, diğer vatandaşlarımız için pek fazla sorun teşkil etmemekle birlikte, muhtelif tarihlerde Ülkemize sonradan göç etmiş/zorunlu göçe tabi tutulmuş olanların borçlanması açısından sorun teşkil etmiştir. Zira, göçe/zorunlu göçe tabi tutulanlar borçlanma tarihinde Türk vatandaşı olmakla birlikte, göçe/zorunlu göçe tabi tutuldukları ülkelerde buldukları süre içerisinde Türk vatandaşı sayılmadığından, bunlar esasen borçlanma hükümleri kapsamında değerlendirilmemiştir.

Bu kapsamda olan göçmen/soydaşlarımızın bu tür mağduriyetlerini gidermek için 8/5/2008 tarihinde yürürlüğe giren 5754 sayılı Kanunun<sup>1</sup> 79 uncu maddesiyle yapılan değişiklikle sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelere zorunlu göçe tabi tutulduktan sonra Türk vatandaşı olup Türkiye'de ikamet edenlere geldikleri ülkedeki hizmetlerini borçlanma imkanı sağlanmıştır. Yalnız, Ülkemize gelen soydaşlarımızın iskana tabi tutulması ile ilgili yasalarda sadece Bulgaristan'dan gelen soydaşlarımız için "zorunlu göç" ifadesi kullanılmış olduğundan, bu haktan sadece Bulgaristan'dan Ülkemize zorunlu göçe tabi tutulan soydaşlarımız yararlandırılmıştır.

<sup>1</sup> Bkz. 5754 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, R.G... 8/5/2008, 26870

## 2- KONUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın, yurt dışındaki çalışmaları/ buldukları süreleri sosyal güvenlik sözleşmesi bulunan ülkelerdeki çalışma sürelerinin birleştirilmesi veya birleştirilen sürelerin ayrıca borçlanılması, diğer yandan sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan ülkelerde bulunan vatandaşlarımızın ise yurt dışındaki çalışmalarını/ buldukları sürelerinin borçlanabilmesine imkan tanınmıştır.

Borçlanma 3201 sayılı Kanun<sup>2</sup> hükümlerine göre yapılmakta ve borçlanma yapmak için, borçlanma süresi içerisinde ve borçlanma tarihinde Türk vatandaşı olma şartı arandığından, göçe/zorunlu göçe tabi tutulan soydaşlarımız bir süre bu borçlanma hakkından yararlandırılmamıştır. Ancak, 2008 yılı içerisinde 5754 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle zorunlu göçe tabi tutulan soydaşlarımıza buldukları ülkede Türk Vatandaşı olma şartı kaldırılmış veya ters anlatımla, bunlar yurt dışında buldukları ülkelerdeki süreler içerisinde de Türk Vatandaşı sayılarak bunlara borçlanma imkanı tanınmıştır. Dolayısıyla, soydaşlarımızdan sadece Bulgaristan'dan gelenler "zorunlu göç" kapsamında sayıldığından, bu hak sadece Bulgaristan'dan zorunlu göçe tabi tutulan vatandaşlarımıza verilmiş bulunmaktadır.

Bu açıklamalar çerçevesinde; konu, "Yurt dışında çalışan/bulunan vatandaşların sosyal güvenliği" ve "Göçmen vatandaşların sosyal güvenliği" olarak iki ana başlıkta açıklanacaktır.

### 2.1- Yurt dışında çalışan/bulunan vatandaşların sosyal güvenliği

Yurt dışında bulunan/çalışan vatandaşların sosyal güvenliği de üç ayrı şekilde sağlanabilmektedir.

#### 2.1.1- Sözleşmeli ülkelerdeki çalışmaların sözleşme hükümlerine göre birleştirilmesi

Çalışma faaliyetleri sadece ülke sınırları içerisinde değil, ülke sınırları dışında da yapılması sonucunda, karşılıklı çalışma olan ülkeler arasında yapılan ikili çalışma ve sosyal güvenlik sözleşmelerinin imzalanmasına sebebiyet vermiştir. Asıl olarak konuya geçmeden önce ikili sosyal güvenlik sözleşmelerinin dayandığı ilkeler, dayanağı ve kapsamından bahsetmek yararlı olacaktır.

<sup>2</sup> Bkz. 3201 sayılı Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun, R.G... 22/5/1985, 18761

### a) İkili sosyal güvenlik sözleşmelerinin dayandığı ilkeler

Sosyal güvenlik sözleşmelerinin dayandığı temel ilkeler aşağıda açıklanmıştır:

**-Mevzuatın teklifi ilkesi:** İki ülkede çalışmanın bulunması halinde, bazı istinaları olmakla birlikte kural olarak bir kişi yalnızca bir ülkenin sosyal güvenlik mevzuatına tabi olmaktadır. Ancak, bu kuralın aksine;

**-Eşit işlem görme ilkesi:** Bu ilkeyle sözleşmeye taraf ülke sigortalıları, karşılıklı olarak, sigorta hak ve yardımları bakımından, diğer akit taraf ülke sosyal güvenlik sistemi uygulamalarında o ülke vatandaşları ile aynı işlemlerden yararlanabilmesi sağlanmaktadır.

**-Kazanılmış hakların korunması ilkesi:** Sözleşmeler aracılığıyla, "Taraf ülkelerde kazanılan sosyal güvenlik hakları, ikamet değişikliği, mevzuat farklılığından, ikamet ve vatandaşlık değişikliğinden kaynaklanan sebeplerle oluşan kayıpların önlenmesi" amaçlanmıştır.

**-Yardımların transferi ilkesi:** bu ilke yoluyla, ikili sosyal güvenlik sözleşmeleriyle çalışılan ülke mevzuatına göre kazanılan hakların, sigortalıların ikametlerini diğer sözleşmeli ülkeye nakletmeleri durumunda dahi korunacağı kabul edilmiştir.

**-Süre birleşimi ilkesi:** "Yardımların hak kazanılmasında, sözleşmeye taraf ülkelerden birinde geçen sosyal güvenliğe esas hizmet süreleri, aynı zamana rastlamamak koşuluyla diğer taraf ülkede geçmiş gibi değerlendirilmek üzere birleştirilmesi" bu ilkeyle gerçekleştirilmektedir.

**-Koordinasyon ilkesi:** Bu ilkeyle, ülkeler arasında, iç mevzuat için geçerli olan sosyal güvenlik kanun ve uygulamalarına müdahale edilmeksizin sözleşmeli ülkeler arasında işbirliği sağlanmaktadır.

### b) Türk hukuku açısından ikili sosyal güvenlik sözleşmelerinin dayanağı

Anayasamızın; 40 ıncı maddesinde, herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu, Devletin bu güvenliği sağlayacak tedbirleri alacağı ve gerekli teşkilatı kuracağı öngörülmüş, 62 nci maddesi ile de yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının sosyal güvenliklerinin sağlanması için gereken tedbirleri alma görevi Devlete verilmiştir.<sup>3</sup>

<sup>3</sup> Bkz. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, R.G... 7/11/1982, 2709

Anayasamızda yer verilen bu düzenlemelere bağlı olarak, yurtdışında çalışan vatandaşlarımızın sosyal güvenlikleri, aile bireylerini de kapsayacak şekilde başlıca iki yöntemle yerine getirilmekte olup, bunlardan birincisi, Anayasamızın 90 uncu maddesine göre uluslararası sözleşmeler kapsamında kanun hükmünde sayılan ve günümüze kadar 23 ülke ile imzalanarak usulüne göre yürürlüğe konulan ikili sosyal güvenlik sözleşmeleri<sup>4</sup>, ikincisi de bir iç mevzuat düzenlemesi olan ve 22/5/1985 tarihinde yürürlüğe giren 3201 sayılı Yurtdışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurtdışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun ile 5510 sayılı Kanunun 5/g ve 10 uncu maddeleridir.<sup>5</sup>

### c) Sözleşme Yapılan Ülkeler ve Sözleşmelerin Kapsamı

Ülkemizle, 23 ülke arasında sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmaktadır. Değişik tarihlerde imzalanan sosyal güvenlik sözleşmeleri, genel olarak Ülkemiz yönünden 5510 Kanuna ve 1/10/2008 tarihinden önce memur olanlar için de ilgili mülga kanunun öngördüğü mevzuata, taraf ülke yönünden de o ülkenin sosyal sigorta mevzuatına uygulanmaktadır.

Bütün sözleşmelerde, akit tarafların, sözleşmelerde belirtilen mevzuatı değiştiren, yeniden düzenleyen veya mevzuatın yerine geçen ya da bu mevzuata ek hükümler getiren her türlü mevzuata da uygulanacağına ilişkin hükümler yer almaktadır.

Bu nedenle, sözleşmelerin imzalandığı tarihte yürürlükte bulunan sosyal sigorta kanunlarının (günümüz itibarıyla mülga haline gelen 506<sup>6</sup>, 1479<sup>7</sup>, 2925<sup>8</sup>, 2926<sup>9</sup> ve 5434<sup>10</sup> sayılı kanunlar) 5510 sayılı Kanunla

<sup>4</sup> Bkz. İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri (23 İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmesi)

<sup>5</sup> Bkz. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, R.G... 31/5/2006, 26200

<sup>6</sup> Bkz. 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, R.G... 1/7/1964, 11766 ve 1/8/1964, 11779

<sup>7</sup> Bkz. 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, R.G... 2/9/1971, 13956

<sup>8</sup> Bkz. 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, R.G... 20/10/1983, 18197

<sup>9</sup> Bkz. 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu, R.G... 20/10/1983, 18197

<sup>10</sup> Bkz. 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, R.G... 8/6/1949, 7325

yürürlükten kaldırılması veya değiştirilmesi sözleşmelerin uygulanması bakımından bir sorun teşkil etmemektedir.

Sözleşmelerde, Ülkemiz yönünden işçiler için kısa vade ve uzun vade sigorta kollarından (emeklilik aylığı bağlanması) sağlanan yardımlar, bağımsız çalışanlar ve devlet memurları için ise sadece uzun vade sigorta kollarından sağlanan yardımlar kapsama alınmıştır. Bu durumda, uzun vade sigorta kollarına ilişkin hükümler; işçi (5510 SK.na göre 4/a), bağımsız çalışan (5510 SK.na göre 4/b) ve devlet memuru (5510 SK.na göre 4/c) statüsündeki sigortalılar, kısa vade sigorta kollarına (iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık) ilişkin hükümler ise sadece işçiler yönünden uygulanmaktadır.

Sağlık yardımlarını kapsamına alan Hollanda, Belçika, Avusturya, Fransa, K.K.T.C, Makedonya, Azerbaycan, Romanya, Bosna-Hersek, Çek Cumhuriyeti, Arnavutluk, Lüksemburg ve Hırvatistan ile imzalanan sosyal güvenlik sözleşmelerine göre, Ülkemiz açısından sadece işçi statüsüne tabi sigortalılar ve bu statüden gelir ve aylık alanlarla bunların aile bireylerinin sağlık yardımlarından yararlanma hakları vardır. Ancak, Almanya ile varılan mutabakata göre 5510 sayılı Kanuna göre bağımsız çalışan ve devlet memuru statüsünde sigortalı olanlar ile bu statülerden gelir ve aylık alanlarla bunların aile bireyleri de, işçiler gibi Türkiye-Almanya Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin sağlık yardımlarına ilişkin hükümlerinden yararlanmaktadırlar.

-İngiltere, İsviçre, Danimarka, İsveç, Norveç, Libya, Gürcistan, Kanada ve Kebek ile yapılan sosyal güvenlik sözleşmelerinde, sağlık yardımları kapsama alınmamıştır. Bundan dolayı bu ülkelerde çalışan ve aylık veya gelir alan vatandaşlarımızla bunların aile bireylerinin geçici veya daimi olarak ülkemizde bulunmaları halinde, 5510 sayılı Kanunda belirtilen sağlık yardımlarından yararlanma hakları bulunmamaktadır. Aynı şekilde, 5510 sayılı Kanuna tabi olanlarla bu Kanuna göre gelir ve aylık alan sigortalılarla bunların aile bireyleri bu ülkelerde buldukları sırada sosyal güvenlik sözleşmeleri kapsamında sağlık yardımlarından yararlanamazlar.

-İkili sosyal güvenlik sözleşmeleri, yürürlük tarih sırasına ve ülkemiz bakımından kapsadığı sigorta kollarına göre aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

ÜLKE ADI	İMZA TARİHİ	YÜRÜRLÜK TARİHİ	KAPSAMI (SİGORTA KOLU)		
			Uzun Vade (1)	Kısa Vade (2)	Sağlık Sigortası (3)
İngiltere	9/9/1959	1/6/1961	+	+	-
F. Almanya	30/4/1964	1/1/1965	+	+	+
Hollanda	5/4/1966	1/2/1968	+	+	+
Belçika	4/7/1966	1/5/1968	+	+	+
Avusturya	12/10/1966	1/10/1969	+	+	+
İsviçre	1/5/1969	1/1/1972	+	+	-
Fransa	20/1/1972	1/8/1973	+	+	+
Danimarka	22/1/1976	1/2/1978	+	+	-
İsveç	30/6/1978	1/5/1981	+	+	-
Norveç	20/7/1978	1/6/1981	+	+	-
Libya	13/9/1984	1/9/1985	+	+	-
K.K.T.C	9/3/1987	1/12/1988	+	+	+
Makedonya	6/7/1998	1/7/2000	+	+	+
Azerbaycan	17/7/1998	9/8/2001	+	+	+
Romanya	6/7/1999	1/3/2003	+	+	+
Gürcistan	11/12/1998	20/11/2003	+	+	-
Bosna-Hersek	27/5/2003	1/9/2004	+	+	+
Kanada	19/6/1998	1/1/2005	+	+	-
Kebek	15/10/1998	1/1/2005	+	+	-
Çek Cumhuriyeti	28/6/2001	1/1/2005	+	+	+
Arnavutluk	15/7/1998	1/2/2005	+	+	+
Lüksemburg	8/12/2004	1/6/2006	+	+	+
Hırvatistan	12/6/2006	1/6/2012	+	+	+

(1) İşçileri, bağımsız çalışanları ve devlet memurlarını kapsamaktadır.  
(2) İşçileri kapsamaktadır.  
(3) Almanya sözleşmesine göre Türk mevzuatı bakımından işçileri, bağımsız çalışanları ve devlet memurlarını; diğer ülke sözleşmelerine göre sadece işçileri kapsamaktadır.  
(+) Kapsamdadır.  
(-) Kapsamda değildir.

#### **d) İkili sözleşmelerin sosyal güvenlik (emekli aylığı bağlanması) açısından sonuçları**

İkili sözleşmelerle, yurt dışındaki çalışmalarla mensubu bulunulan ülkedeki çalışmaların birleştirilerek, mensubu bulunulan ülkenin mevzuatına göre emekli aylığı bağlanması imkanı getirilmiştir.

Bu çerçevede, mensubu bulunulan ülkenin mevzuatına göre yurt dışındaki çalışmalar, Türkiye’de geçmiş gibi sayılarak, çalışmalar birleştirilmekte ve kişiye Türk mevzuatına göre şartları sağlanması durumunda emekli aylığı bağlanmaktadır. Yalnız, çalışmaların birleştirilmesinde, emekli aylığı hesaplanırken, hem yurt dışı hem de yurt içindeki çalışmalar dikkate alınarak miktar tespit edilmekle birlikte, daha sonra kişiye ödenecek miktar, bulunan aylığın, Türkiye’de geçen hizmetlerin, yurt dışı ve içi çalışmalar toplamına bölünmesi suretiyle oranlanarak tespit edilmekte ve bu aylık da kısmi aylık olarak adlandırılmaktadır.

İkili sözleşmelerin bir başka sonucu da, eğer yurt dışındaki çalışma başlangıcı Türkiye’deki çalışma başlangıcından önce, yurt dışındaki bu çalışma başlangıcı Türk mevzuatı açısından da çalışma başlangıcı sayılmakta ve emeklilik açısından bu başlangıca göre şartlar belirlenmektedir.

#### **2.2.1- Sözleşmeli ülkelerdeki çalışmaların sürelerin borçlanması**

İkili sosyal güvenlik sözleşmeleri gereğince çalışmalarını birleştirenlerin borçlanma yaparak kısmi aylıklarını tama çıkarmaları veya birleştirme yapmadan doğrudan borçlanma yapmaları da mümkündür.

Bu bölümde, borçlanma konusuna ayrıca girilmeyecek, bir konu dışında başka bir fark bulunmadığından, borçlanma konusuna asıl olarak “2.2.3” bölümde değinilecektir.

Sözleşmeli ülkeler açısından borçlanmadaki farka gelince; eğer yurt dışındaki çalışma Türkiye’den önce ise çalışma başlangıcının nasıl dikkate alınacağı hususudur. Sözleşmeli ülkelerde özellikle iki sözleşmeler gereğince hizmetlerini birleştirmeden doğrudan borçlan-

ma yapanların, Türkiye' den önceki yurt dışı çalışmaları başlangıç sayılmayarak, Türkiye'de sonradan çalışma varsa bu tarihten, yoksa borçlanma tarihinden borçlanma süresi geriye götürülerek sigortalılık başlangıcı tespit edilmekte iken, kamuoyunda torba kanun olarak adlandırılan 6552 sayılı Kanununun 29 uncu maddesiyle 3201 sayılı Kanununun 5 inci maddesine eklenen "Sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmış ülkelerde çalışan ve bu ülkelerdeki çalışma başlangıcı Türkiye'deki çalışma tarihinden önce olanların, söz konusu sözleşmede hüküm olması durumunda yurt dışındaki çalışma başlangıçlarının emeklilik şartlarının belirlenmesinde Türkiye'de çalışma başlangıcı sayılacağı" hükmüyle, sözleşmelerde hüküm bulunması kaydıyla borçlanmalarda başlangıç olarak sayılması öngörülmüştür.<sup>11</sup>

### 2.2.3- Sözleşmesiz ülkelerdeki çalışma/bulunma sürelerinin borçlanması

Başlangıçta, 2147 sayılı Yurtdışında Çalışan Türk Vatandaşlarının, Yurtdışında Çalışma Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanunla yurt dışında çalışan vatandaşlarımıza borçlanma yoluyla Ülkemiz mevzuatına göre emeklilik veya kısmi olan aylıklarını tam aylığa çıkarmaları imkanı tanınmıştır.<sup>12</sup>

Daha sonra, 3201 sayılı Kanunla 2147 sayılı Kanun hükümleri kaldırılmış ve bu konuda yeni bir düzenlemeye gidilmiş olup, dolayısıyla, bu yazımızda önceki uygulamalara değil, sadece konu hakkında son duruma bakılarak değerlendirmeler yapılacaktır.

**a) Borçlanma süreleri:** "Yurtdışında geçen sigortalılık süreleri", "Yurt dışında geçen sigortalılık (bulunulan ülke mevzuatına göre ikamet süreleri hariç çalışma) süreleri arasında veya sonunda her birinde bir yıla kadar olan işsizlik süreleri" "Medeni durumlarına bakılmaksızın ev kadını olarak geçen (sigortalılık haricindeki) süreleri" borçlanılabilmektedir.

<sup>11</sup> Bkz. 6552 sayılı İş Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun, R.G... 11/9/2014, 29116

<sup>12</sup> Bkz. 2147 sayılı Yurtdışında Çalışan Türk Vatandaşlarının, Yurtdışında Çalışma Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun, R.G... 7/6/1978, 16309

Bu sürelerin tamamı borçlanılabileceği Türkiye’de aylık bağlanmasına yetecek ve talep edilen süre kadar, yani kısmi borçlanma yapılması da mümkündür. Yalnız kısmi borçlanma yapılması durumunda bunun mutlaka talepte belirtilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

**b) Borçlanma kapsamında olmayan süreler:** “Yurtdışında 18 yaşın doldurulmasından önce”, “Türk vatandaşlığının kazanılmasından önce veya Türk vatandaşlığının kaybedilmesinden sonra” geçen sigortalılık, işsizlik ve ev kadını olarak geçen sürelerinin borçlanılmasına imkan bulunmamaktadır.

**c) Borçlanma şartları:** Yurtdışı sürelerinin borçlanmasında bulunabilmesi için yurda kesin dönüş şartı söz konusu olmadan; “Borçlanma sürelerinde ve borçlanma talep tarihinde Türk vatandaşı olmak”, “Borçlanma kapsamındaki yurtdışı sürelerini belgelendirmek” ve “Yurt içinde SGK birimleri, yurt dışında ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Müşavirliği ya da Ataşeliklerinden temin edilebilen ya da SGK “www.sgk.gov.tr” internet adresinde bulunan “Yurtdışı/ Form ve Dilekçeler” bölümünden indirilebilen “Yurtdışı Borçlanma Talep Dilekçesi”nin usulüne göre doldurulup imzalandıktan sonra doğrudan ya da posta yolu SGK’nın ilgili birimine verilmesiyle yazılı talepte bulunmak” şartları aranmaktadır.

#### **ç) Borçlanma için aranan belgeler:**

Sözleşmeli ülkeler için;

- Yurt dışı ülke sigorta merciinden alınacak hizmet cetveli veya sigorta kartı,
- Sigortalıların çalıştıkları iş yerlerinin resmi kuruluşlara ait olması veya resmi kuruluşlarca yada kamu kurumu olarak kabul edilen kuruluşlarca ayrıca tasdike gerek olmaksızın düzenlenmesi halinde, belgelerin ayrıca tasdikine gerek kalmaksızın; çalışılan ülkede işyerinin ait olduğu belediyelerce düzenlenmiş hizmet belgeleri, vergi dairelerince çalışılan sürelere ilişkin düzenlenmiş belgeler, iş bulma kurumlarınca işsizlikte geçen sürelere ilişkin verilen belgeler, ilgili meslek kuruluşları veya birliklerince veya diğer resmi kuruluşlarca verilen hizmet belgeleri,
- Yurtdışında kendi adına ve hesabına çalışanların bağlı oldukları

vergi dairesi, ilgili meslek kuruluşu veya birliklerince verilen hizmet belgesi,

- Bulunulan ülkelerdeki Türk konsoloslukları, çalışma ve sosyal güvenlik müşavirlikleri veya ataşelikler gibi temsilciliklerden alınacak ve yurtdışı borçlanma için kullanılacağı belirtilen hizmet belgelerinden,

#### **Sözleşmesiz ülkeler için;**

- Bulunulan ülkelerdeki Türk konsoloslukları, çalışma ve sosyal güvenlik müşavirlikleri veya ataşelikler gibi temsilciliklerden alınacak ve yurtdışı borçlanma için kullanılacağı belirtilen hizmet belgesi,
- Yurtdışında çalıştıkları iş yerlerinden alacakları hizmet sürelerini gösterir bonservisleri ile birlikte pasaportlarında bulunan çalışma izinlerinin tercümeleri,
- Gemi adamları, çalıştıkları geminin bayrağını taşıdıkları ülkelerde bulunan Türk konsoloslukları, çalışma ve sosyal güvenlik müşavirlikleri veya ataşelikler gibi temsilciliklerinden alacakları ve yurtdışı borçlanma için kullanılacağı belirtilen hizmet belgelerini veya iş yerlerinden alacakları sigortalılık sürelerini gösterir bonservisleri ile gemilerde çalıştıklarını gösterir belgelerde kayıtlı bulunan çalışma izinlerinin tercümeleri ya da pasaportlarında çalışma süreleri ile örtüşen giriş-çıkış tarihlerini gösterir sayfaların örneklerinden,

#### **Ev kadını olarak geçen süreler için;**

- Ev kadınlarının yurtdışında oturduklarına dair alacakları ikamet belgesi,
- Türkiye’de yeminli tercüme bürolarınca veya yurtdışında bulunan Türk temsilciliklerince akredite edilmiş tercümanlarca yapılmış ve ilgili temsilcilikçe onaylanmış tercümesi,
- Çalışma ve sosyal güvenlik müşavirlik veya ataşeliğinin bulunduğu Türk temsilciliklerince ikamet belgesine istinaden düzenlenecek belge,

- Yukarıdaki belirtilen ikamet belgesi temin edilemiyorsa yurtdışı-na çıkış ve yurda giriş tarihlerinin, fotoğraf ve künye bilgilerinin bulunduğu pasaport sayfalarının fotokopisi ya da emniyet müdürlüklerinden alacakları yurda giriş-çıkış çizelgesinden, duruma uygun bir belgeyle belgelenmesi gerekmektedir.

#### **d) Borçlanmaların statüsü ve statüye göre başvuru yerleri**

Borçlanma statüsünün belirlenmesinde genel kural, Türkiye’de en son çalışma statüsü dikkate alınmaktadır.

Buna göre;

- En son çalışma 4/a (eski SSK) kapsamında ise borçlanma statüsü 4/a (eski SSK) sayılmakta ve başvurunun ikametgahın bulunduğu sosyal güvenlik il/merkez müdürlüğüne,
- En son çalışma 4/b (eski Bağ-Kur) kapsamında ise borçlanma 4/b (eski Bağ-Kur) sayılmakta ve başvurunun ikametgahın bulunduğu sosyal güvenlik il/merkez müdürlüğüne,
- En son çalışma 4/c (eski Emekli Sandığı) kapsamında ise borçlanma statüsü 4/c (eski Emekli Sandığı) sayılmakta ve başvurunun “SGK Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kamu Görevlileri Emeklilik İşlemleri Daire Başkanlığı Mithatpaşa Cad. No: 7 Sıhhiye/ANKARA” adresine,
- En son çalışma banka/borsa/oda/sigorta sandığı kapsamında ise borçlanma statüsü 4/a (eski SSK) sayılmakta ve başvurunun ilgili sandığa,
- Türkiye’de çalışma yoksa borçlanma statüsü 4/b (eski Bağ-Kur) sayılmakta ve başvuru ikametgahın bulunduğu sosyal güvenlik il/merkez müdürlüğüne,
- Ev kadınlığında geçen süreler için borçlanma statü 4/b (eski Bağ-Kur) sayılmakta ve başvurunun ikametgahın bulunduğu sosyal güvenlik il/merkez müdürlüğüne, yapılması gerekmektedir.

### e) Kısmi aylık bağlanmış olanların borçlanma yerleri

Kısmi aylık alanların borçlanma yapma halinde borçlanmayla birlikte kısmi aylıkları tam aylığa dönüştürülmektedir.

Buna göre borçlanma yaparak kısmi aylıklarını tama çıkarmak isteyenler;

- 4/a (eski SSK) veya 4/b (eski Bağ-Kur) statüsünde aylık bağlananlar başvurularını "SGK Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yurtdışı İşlemleri Daire Başkanlığı/ Mithatpaşa Cad. No: 7 Sıhhiye /ANKARA",
- 4/c (eski Emekli Sandığı) statüsünde aylık bağlananlar başvurularını "SGK Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kamu Görevlileri Emeklilik İşlemleri Daire Başkanlığı Mithatpaşa Cad. No: 7 Bakanlıklar - ANKARA",

adresine başvuru yapmaları gerekmektedir.

### f) Borçlanma miktarının belirlenmesi ve ödenme süresi

- Daha önce borçlanma döviz üzerinden (günlüğü 3,5 ABD Doları) yapılmakta iken, 8/5/2008 tarihinden sonra borçlanma miktarı borçlanma başvuru tarihindeki 5510 sayılı Kanuna göre belirlenen prime esas asgari ve azamî günlük kazanç (16 yaşından büyükler için belirlenen asgari ücret ile asgari ücretin 6,5 katı) arasında seçilecek günlük kazancın % 32'si olarak belirlenmektedir. Buna göre, 4/a (eski SSK) ve 4/b (eski Bağ-Kur) ile 2008 yılı Ekim ayından itibaren ilk defa 4/c (eski Emekli Sandığı) kapsamında olanların bu sınırlar arasında belirlen miktarın % 32'si alınarak borçlanma yapılacak gün sayısı ile çarpılarak ödenmesi gereken borçlanma miktarı bulunmaktadır.
- 2008 yılı Ekim ayı başından önce başlaması nedeniyle 5434 sayılı Kanuna tabi iştirakçi olanların borçlanma tutarı ilgililerin Türkiye'den ayrılmadan önce Sandığa tabi hizmetlerinden en son bıraktıkları derece ve kademelerine yurtdışında geçirdikleri ve borçlanmak istedikleri sürenin her üç yılına bir derece ve her yılına bir kademe verilmek ve öğrenim durumları itibarıyla yüksele-

bilecekleri dereceleri geçmemek üzere tespit edilecek derece, kademe ve ek göstergeleri ile emekli keseneğine esas aylığın hesabına ait tüm unsurların toplamının başvuru tarihinde yürürlükte olan katsayı ile çarpımı sonucu bulunacak tutarlar esas alınarak, yine o tarihteki kesenek ve karşılık oranlarına göre hesaplanmaktadır.

Diğer yandan, 8/5/2008 tarihinden önce borçlanma için süre şartı aranmamakta iken, bu tarihten sonra borçlanma başvurularında tahakkuk ettirilen prim borcunun tebliğ edildiği tarihten itibaren 3 ay içinde ödenmesi gerekmektedir. Borcun, yukarıda belirtilen tebliğ tarihinden itibaren 3 ay içinde ödenmemesi halinde, borçlanma işlemi geçersiz sayılmakta ve 3 aylık süre içerisinde borcun bir kısmının ödenmesi halinde, ödenen miktara isabet eden süre sadece geçerli sayılmaktadır.

Tahakkuk ettirilen borcun tamamını veya bir kısmını ödeyenlerden borçlanmalarının iptal edilmesi için başvuruda bulunanların ödedikleri borçlanma tutarının tamamı faiz uygulanmaksızın TL olarak iade edilmektedir. Yine, borçlandıkları halde aylık bağlanamayanların da talepleri halinde borçlanma miktarları aynı şekilde iade edilebilmektedir.

### **g) Borçlanma ve sigortalılık başlangıcı**

Borçlanma durumunda Türkiye’de sigortalılık olup olmadığına ve Türkiye’deki sigortalılığın başlangıcının borçlanma başlangıç tarihinden önce veya sonra olmasına göre değişiklik arz etmektedir.

Buna göre;

- Türkiye’deki sigortalılığın başlangıç tarihinden önceki süreler borçlanılmış ise sigortalılığın başlangıç tarihi, borçlanılan gün sayısı kadar geriye götürülmektedir.
- Türkiye’de çalışması bulunmayanların sigortalılıklarının başlangıç tarihi, borçların tamamen ödendiği tarihten borçlanılan gün sayısı kadar geriye götürülmek suretiyle tespit edilmektedir.
- Türkiye’deki borçlanma süresinden daha önce çalışma varsa bu durumda sigortalılık başlangıcında herhangi bir değişiklik olmamaktadır.

### **ğ) Borçlanmayla aylık bağlanma şartları ve aylığın başlama tarihi**

Borçlanmayla malullük, yaşlılık veya emekli aylığı bağlanabilmesi için Türk vatandaşı olma şartı aranmaksızın;

- Yurt dışındaki çalışma süresi, ikamete dayalı sosyal sigorta veya sosyal yardım ödeneğinin sona ermesiyle Türkiye'ye dönüş yapılmış olması,
- Aylık için borçlanma miktarının tamamen ödenmesi,
- Sosyal güvenlik mevzuatı hükümlerine göre aylığa hak kazanılmış olması,
- Yazılı başvuruda bulunulması,

şartları aranmaktadır.

Burada, yukarıda şartlar sayılırken özellikle "kesin dönüş" yerine "dönüş" ibaresi kullanılmıştır. Dolayısıyla, burada "dönüş" ibaresi, aylık tahsis talebinde bulunanların yurtdışındaki çalışmalarının sona ermesini, ikamete dayalı bir sosyal sigorta ya da sosyal yardım ödeneği almamaları durumunu ifade etmektedir. Yani, mutlak olarak yurda giriş yaptıktan sonra bir daha yurtdışına çıkmama durumu kastedilmemektedir.

### **h) Aylık bağlanması için istenen belgeler**

Borçlanma yoluyla aylık bağlanması için;

- Malullük, yaşlılık ve emekli aylığı bağlanabilmesi için "Tahsis Talep, Beyan ve Taahhüt Belgesi"yle birlikte "3201 sayılı Kanuna Göre Aylık Talebinde Bulunanlara Mahsus Beyan ve Taahhüt Belgesi" ve yurtdışında çalıştığı işyerinden ayrıldığını, varsa ikamete dayalı bir sosyal sigorta yada sosyal yardım ödeneğinin sona erdiğini gösterir belgenin,
- Ölüm aylığı bağlanabilmesi için "Tahsis Talep, Beyan ve Taahhüt Belgesi" ile birlikte aylık bağlanacak olan hak sahibinin durumuna uygun olan belgelerin (öğrenci belgesi, kazanç belgesi, sağlık kurulu raporu ),

ibraz edilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

Beyan taahhüt belgeleri SGK'nın ilgili birimlerinden bizzat temin edilebileceği gibi SGK'nın "www.sgk.gov.tr" internet adresinden alınabilmektedir.

Başvuru için bizzat başvuru şartı aranmamakta ve belgeler posta veya kargoyla da gönderilebilmektedir.

### 1) Borçlanma yoluyla bağlanan aylıkların kesilme halleri

Borçlanma yoluyla bağlanan aylıklar; Türkiye'de veya ülkeyle sözleşme imzalanmış olup olmadığına bakılmaksızın herhangi bir ülkede çalışmaya, ikamete dayalı bir sosyal sigorta yada sosyal yardım ödeneği almaya başladıkları tarihten itibaren kesilmektedir.

Borçlanma yoluyla aylık bağlanmasında sosyal güvenlik destek primi uygulaması

2010 yılı öncesinde 3201 sayılı Kanuna göre borçlanılan yurtdışı süreleri de dikkate alınmak suretiyle bağlanan malullük, yaşlılık ya da emekli aylığı almakta iken çalışmaya başlayanların aylıklarının kesilmesi zorunluluğu bulunmaktaydı.

Ancak, 5997 sayılı Kanunun<sup>13</sup> 15 inci maddesiyle 3201 sayılı Kanunun ilgili maddesinde değişiklik borçlanma suretiyle aylık bağlanarlardan Türkiye'de sigortalı olarak çalışmaya başlayanların sosyal güvenlik destek primine tabi olarak çalışılmalarına imkan tanınmıştır.

## 2.2- Göçe tabi tutulan soydaşlarımızın borçlanması

3201 sayılı Kanuna göre borçlanma hakkından, yurt dışından göçe tabi tutulan soydaşlarımızdan sadece "zorunlu" göç kapsamında sayılan Bulgaristan göçmenleri yararlandırılmıştır. Buna göre; 1/1/1989 ile 8/5/2008 tarihleri arasında zorunlu göç nedeniyle Bulgaristan'dan Ülkemize gelip ilgili İskan Kanununa göre ülkemize yerleşen ve daha sonra Türk vatandaşlığına alınan soydaşlarımız yararlanabilmektedir.

<sup>13</sup> Bkz. 5997 sayılı Bazı Kanunlarda ve 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, R.G... 19/6/2010, 27616

Uygulamada, nüfus kayıtlarında "... tarih ve... Sayılı Bakanlar Kurulu kararı ve 2510<sup>14</sup> veya 5543<sup>15</sup> sayılı İskan Kanunlarına istinaden Türk vatandaşlığına alınmıştır." ibaresi bulunanlar, SGK tarafından borçlanma kapsamında kişiler olarak değerlendirilmektedir.

Bulgaristan soydaşlarımızın borçlanma hakkında yararlanabilmesi için, ilgilinin aşağıda sayılan şartları yerine getirmesi gerekmektedir:

- 1/1/1989 ile 8/5/2008 tarihleri arasında zorunlu göçe tabi tutulma,
- Zorunlu göçten sonra Türk vatandaşlığına geçip, Türkiye’de ika-  
met ediyor olmak,
- 2022 sayılı Kanun dahil olmak üzere ülkemizdeki sosyal güvenlik  
kuruluşlarından gelir ve aylık almamak,
- Bulgaristan’daki hizmet sürelerinin belgelendirmek,
- Borçlanma için yazılı istekte bulunmak.

Zorunlu göç nedeniyle yurtdışı sürelerini borçlanmak isteyenler-  
den, son defa;

- İşçi (5510 SK.na göre 4/a) ve bağımsız çalışan (5510 SK.na göre 4/b)  
kapsamında sigortalılığı olanların bağlı buldukları SGK il mü-  
dürlüğüne/merkezine,
- Defa devlet memuru (5510 SK.na göre 4/c) statüsünde çalışması  
olanların SGK Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne (Yurtdışı  
Hizmetler Daire Başkanlığı),

başvurmaları gerekmektedir.

Borçlanma başvurusu, ekinde borçlanılan süreye ait belgenin bu-  
lunduğu "Bulgaristan Hizmetlerini Borçlanma Talep Dilekçesi" ile ya-  
pılmalıdır.

<sup>14</sup> Bkz. 2510 sayılı İskan Kanunu, R.G... 21/6/1934, 2733

<sup>15</sup> Bkz. 5543 sayılı İskan Kanunu, R.G... 26/9/2006, 26301

Bulgaristan Hizmetlerini Borçlanma Talep Dilekçe örnekleri, SGK birimlerinden temin edilebilmektedir. Ayrıca, SGK'nın "www.sgk.gov.tr" internet adresinde bulunan "Emeklilik/ Form ve Dilekçeler" bölümünün 62 inci ekinde de indirilebilmektedir.

Borçlanılan süreler ilgililerin Türkiye'de geçen hizmetleri ile birleştirilerek tabi oldukları sigortalılık statüsüne göre yaşlılık aylığı bağlanması sırasında değerlendirilmektedir. Malullük ve ölüm aylıkları bağlanırken bu şekilde borçlandırılan sürelerin dikkate alınmasına imkan bulunmamaktadır.

Ancak, borçlanma hakkından yararlanarak yaşlılık aylığı bağlanmaların ölümü halinde hak sahiplerine ölüm aylığı bağlanmaktadır.

Diğer yandan, Bulgaristan'dan aylık almakta olan vatandaşlarımızın aylıklarının Türkiye'de ödenebilmesine de imkan tanınmıştır.

4/11/1998 tarihinde Ankara'da imzalanan ve 1/3/1999 tarihinde yürürlüğe giren Anlaşma<sup>16</sup> ile 1/5/1989 tarihinden sonra Türkiye'ye gelenlerin Bulgaristan kanunlarına göre almakta oldukları görev süresi, yaşlılık, malullük ve ölüm aylıkları ile iş kazası veya meslek hastalığından dolayı malullük aylıkları, Türkiye'de ödenebilmektedir.

Söz konusu aylıkların transfer yoluyla Türkiye'de ödenebilmesi, ilgilinin bir dilekçe ile SGK'dan yazılı istekte bulunmasına bağlıdır.

Türkiye'ye transfer edilen aylıkların düzenli olarak ödenebilmesi için, her yıl Ocak ve Temmuz aylarında doğru ve eksiksiz doldurulacak olan "Bulgaristan Yaşam Belgesi"nin Türkiye'de ikamet edilen yer muhtarlığına veya SGK il müdürlüğü/merkezi yetkililerine tasdik ettirilerek "SGK Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yurtdışı Hizmetler Daire Başkanlığı 06437 sıhhiye / Ankara" adresine gönderilmesi gerekmektedir.

Bulgaristan Yaşam Belgesi örnekleri, SGK birimlerinden temin edilebilmekte, ayrıca SGK'nın "www.sgk.gov.tr" internet adresinde bulunan "Emeklilik/Form ve Dilekçeler" bölümünün 64 üncü ekinde de indirilebilmektedir.

### 3- SONUÇ

Yurt dışında çalışan vatandaşlarımıza, ikili sosyal güvenlik sözleşmeleri gereğince çalışmaların birleştirilmesi ve 3201 sayılı Kanun gereğince borçlanma yoluyla, yurt dışındaki çalışmalarının sosyal güvenlik açısından değerlendirilmesi imkanı getirilmiş, diğer yandan borçlanma süresinde Türk vatandaşı olma zorunluluğu nedeniyle, sadece zorunlu göçe tabi tutulan Bulgaristan'dan gelenlere borçlanma hakkı tanınmıştır.

#### Kaynakça:

- 5754 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun R.G... 8/5/2008, 26870
- 3201 sayılı Yurtdışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurtdışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlik Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun, R.G... 22/5/1985, 18761
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, R.G... 7/11/1982, 2709
- İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri (23 İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmesi)
- 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu R.G... 31/5/2006, 26200
- 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu R.G.. 1/7/1964, 11766 ve 1/8/1964, 11779
- 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal sigortalar Kurumu Kanunu R.G... 2/9/1971, 13956
- 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu R.G. 20/10/1983, 18197
- 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu, R.G... 20/10/1983, 18197
- 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu R.G... 8/6/1949, 7325
- 6552 sayılı 6552 sayılı İş Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun, R.G... 11/9/2014, 29116
- 2147 sayılı Yurtdışında Çalışan Türk Vatandaşlarının, Yurtdışında Çalışma Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun R.G.. 7/6/1978, 16309

5997 sayılı 5997 sayılı Bazı Kanunlarda ve 190 Sayılı Kanun Hükümünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun R.G.. 19/6/2010, 27616

2510 sayılı İskan Kanunu R.G... 21/6/1934, 2733

5543 sayılı İskan Kanunu R.G... 26/9/2006, 26301

Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Cumhuriyeti Arasında Bulgaristan Emekli Aylıklarının Türkiye’de Ödenmesine İlişkin Anlaşma R.G... 4/1/1999, 23573